

dr Krzysztof Drozdowicz

Sądowe dochodzenie roszczeń związanych z rozpowszechnianiem informacji nieprawdziwych w kampanii wyborczej

I. Ramowy plan pracy

1. Wstęp
2. Uwagi historycznoprawne i prawnoporównawcze
3. Wybrane zagadnienia materialnoprawne
4. Sprawa o roszczenie związane z rozpowszechnianiem informacji nieprawdziwych w kampanii wyborczej jako sprawa cywilna
5. Podmioty postępowania
6. Przebieg postępowania
7. Orzekanie
8. Środki zaskarżenia
9. Wykonywanie orzeczeń
10. Zakończenie, w tym postulaty *de lege ferenda*

II. Konspekt wystąpienia

Niemalże każda informacja nieprawdziwa rozpowszechniona w toku kampanii wyborczej rodzi ryzyko wprowadzenia wyborców w błąd, a co za tym idzie zniekształcenia wyniku wyborów. Ustawodawca dostrzegając to zagrożenie unormował w Kodeksie wyborczym (ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r., tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1319 ze zm.) szczególne postępowanie służące dochodzeniu roszczeń związanych z rozpowszechnianiem informacji nieprawdziwych w trakcie kampanii wyborczej (art. 111 Kodeksu wyborczego). Niewątpliwie rozwój Internetu oraz zastrzający się język debaty publicznej sprzyja rozpowszechnianiu informacji nieprawdziwych w przestrzeni publicznej, w tym także w trakcie toczącej się kampanii wyborczej. Stwarza to po stronie kandydatów realne zagrożenie utraty poparcia niezbędnego do uzyskania mandatu i wymusza natychmiastową reakcję prawną. Z tego względu postępowanie unormowane w tzw. „trybie wyborczym” wszczynane jest w każdych wyborach przeprowadzanych w Polsce, rodząc spore zainteresowanie opinii publicznej w tym mediów.

Już wstępna analiza treści art. 111 Kodeksu wyborczego nasuwa liczne pytania i wątpliwości interpretacyjne, które zasadniczo nie były przedmiotem badań naukowych. Zainteresowany dysponuje szerokim wachlarzem sześciu środków ochrony prawnej, począwszy od żądania orzeczenia zakazu rozpowszechniania informacji nieprawdziwych, po żądanie nakazania wpłacenia kwoty do 100 000 złotych na rzecz organizacji pożytku publicznego. Powstaje pytanie, czy katalog ten nie został sformułowany zbyt szeroko. Postępowanie toczy się w trybie nieprocesowym mimo, że niemal zawsze istnieje spór pomiędzy jego uczestnikami. W postępowaniu tym obowiązują 24-godzinne terminy instrukcyjne na rozpoznanie sprawy przez sąd w pierwszej i drugiej instancji oraz 24-godzinny

termin ustawowy na wniesienie zażalenia od postanowienia sądu pierwszej instancji. Pomimo tego nie ma jakichkolwiek przepisów szczególnych regulujących problematykę obrony uczestnika postępowania oraz doręczeń. W rezultacie w postępowaniu tym może dojść do zachwiania zasady równości stron, zwłaszcza jeżeli uczestnik postępowania nie zdąży wnieść odpowiedzi na wniosek i nie stawi się na posiedzenie. Środkiem zaskarżenia od merytorycznych orzeczeń sądu pierwszej instancji jest zażalenie a nie apelacja, z mocy wyraźnego przepisu ustawy (art. 111 § 3 Kodeksu wyborczego). Na sąd nałożony został obowiązek wskazania prasy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 24 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe, w której ma nastąpić publikacja sprostowania, odpowiedzi lub przeprosin. Tymczasem w obecnych czasach agitacja wyborcza prowadzona jest najczęściej w mediach społecznościowych, które zazwyczaj nie są prasą.

Postępowanie związane z dochodzeniem nieprawdziwych roszczeń w toku kampanii wyborczej nie było jak dotąd przedmiotem odrębnego opracowania monograficznego w Polsce. Dorobek nauki jest w tym zakresie skromny i obejmuje jedną rozprawę doktorską, której trzy rozdziały poświęcone są tej problematyce (A. Borkowska-Minko, Ograniczenia prawne kampanii wyborczej ze szczególnym uwzględnieniem sądowego „trybu wyborczego”, Białystok 2020), kilka artykułów oraz opracowania komentarzowe do Kodeksu wyborczego. Jednocześnie z dostępnych danych zawartych w systemach informacji prawnej wynika, że po wejściu w życie Kodeksu wyborczego w Polsce toczyło się co najmniej kilkaset spraw rozpoznawanych w „trybie wyborczym”. Liczby te są z pewnością większe, gdyż opublikowane orzeczenia stanowią jedynie wycinek wszystkich spraw wszczętych w oparciu o art. 111 Kodeksu wyborczego. Dobitnie świadczy to o tym, że postępowanie związane z dochodzeniem nieprawdziwych roszczeń w toku kampanii wyborczej ma istotne znaczenie dla procesu wyborczego w Polsce.

W przygotowywanej monografii podjęta zostanie charakterystyka dochodzenia roszczeń związanych z rozpowszechnianiem nieprawdziwych roszczeń w toku kampanii wyborczej. Punktem wyjścia będą badania prawnoporównawcze i historycznoprawne. Następnie analizie poddane zostaną zagadnienia materialnoprawne związane z art. 111 Kodeksu wyborczego, bez których nie jest możliwe prowadzenie dalszego wywodu. Szczególny nacisk zostanie położony na zakres zastosowania omawianej instytucji, jej cel oraz wykładnię pojęć „materiał wyborczy”, „agitacja wyborcza” oraz „informacja nieprawdziwa”. Warto również omówić relację pomiędzy roszczeniami, których kandydat może domagać się na podstawie art. 111 § 1 Kodeksu wyborczego a ich odpowiednikami funkcjonującymi na zasadach ogólnych.

Kolejne rozdziały pracy będą zasadniczo obejmowały problematykę procesową. Punktem wyjścia będzie umiejscowienie postępowania unormowanego w art. 111 § 1 Kodeksu wyborczego w systemie prawa procesowego cywilnego oraz kwalifikacja omawianej sprawy jako sprawy cywilnej w znaczeniu formalnym. Analizie poddana zostanie również trafność wyboru przez ustawodawcę trybu nieprocesowego. Następnie charakterystyce poddane zostaną podmioty postępowania, przebieg postępowania, orzekanie oraz środki zaskarżenia. Ostatnim merytorycznym rozdziałem przed zakończeniem pracy będzie charakterystyka wykonywania orzeczeń w omawianych sprawach. Zwieńczeniem monografii będą postulaty *de lege ferenda*.

Pod rozważę należy poddać wyodrębnienie postępowania zabezpieczającego do odrębnego rozdziału. Specyfika postępowania w „trybie wyborczym”, w którym sądy wydają

postanowienia co do istoty sprawy w ciągu 24 godzin od wszczęcia postępowania, nie sprzyja składaniu wniosków o zabezpieczenie. Ewentualne zainicjowanie postępowania zabezpieczającego może wydłużyć czas trwania postępowania co do istoty sprawy, co nie leży w interesie wnioskodawcy. W praktyce postępowanie zabezpieczające ma marginalne znaczenie w omawianych sprawach. Nie oznacza to jednak, że problematyka wniosku o zabezpieczenie w ogóle nie zostanie poddana analizie. W założeniach nastąpi to w rozdziale poświęconym przebiegowi postępowania, w podrozdziale obejmującym wniosek wszczynający postępowanie w „trybie wyborczym”.

Praca w założeniach ma mieć charakter badawczy. Zostaną w niej wykorzystane badania aktowe, które obejmować będą analizę spraw sądowych toczących się w toku kampanii wyborczej przed wyborami parlamentarnymi w 2019 r.

Przeprowadzona analiza instytucji uregulowanej w art. 111 Kodeksu wyborczego pozwoli na udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy obecnie obowiązujące przepisy Kodeksu wyborczego normują optymalny model sądowej ochrony przed nieprawdziwymi informacjami rozpowszechnianymi w toku kampanii wyborczej, zarówno z punktu widzenia ochrony kandydata ubiegającego się o mandat jak i z punktu widzenia interesu publicznego. Możliwe będzie również odpowiedzenie na pytanie, czy zasadnym rozwiązaniem z punktu widzenia prawa do sądu oraz naczelnych zasad postępowania cywilnego jest tworzenie instytucji prawnych, których najwyższą wartość stanowi szybkość rozpoznania sprawy. Z jednej strony może to zapewnić efektywną ochronę prawną podmiotu inicjującego postępowanie cywilne. Z drugiej jednak, nie pozwala drugiej stronie na pełną obronę swoich spraw, stawiając jednocześnie sąd w niełatwej sytuacji orzekania w oparciu o niepełny materiał procesowy.